

Tanulmányok

Török Balázs

Elektronikus iskolai adminisztráció (3. rész)

A bevezetés oktatáspolitikája és terjesztési modellje

ÖSSZEFOGLALÓ

A kutatás bemutatja az iskolaadminisztrációs rendszerek bevezetésének és terjesztésének három lehetséges modelljét, a tisztán piaci modellt, a központosított modellt és a kvázi piaci modellt. Magyarországon az akkreditált iskolaadminisztrációs rendszerek 2005-2010 közötti időszakban történt bevezetése és terjesztése a kvázi-piaci modell alapján történt. A tanulmányból megismerhetők a kialakított terjesztési modell előnyei és kontraproduktív hatásai. Ez utóbbiakhoz tartozik, hogy egyes piaci szereplők a pályázatás során versenyelőnyhöz juthattak; az évenkénti akkreditációs eljárások elmaradása miatt megszűnt a verseny, és domináns szerepbe került egy szolgáltató. A szerződéseket a fenntartó önkormányzatok kötötték, ami a szakmai mellett egyéb érdekek érvényesülésének is teret engedhetett. Az adminisztrációs szolgáltatásoknak nem alakult ki a versenyt erősítő nyilvános fóruma. Az iskolaadminisztrációs rendszerek bevezetésekor nem állapítottak meg konkrét célértékeket, a kihasználtság nem volt nyomon követhető – így a cégek által alkalmazott árszabások, tényleges bekerülési költségek nem voltak világosan átláthatók a költségeket viselő állam számára. Az állam mint finanszírozó nem a szolgáltatások színvonala és a használat volumene alapján kontrollálta a folyamatokat. A fenntartó által az informatikai normatívából kényszerűen vásárolt termék vonatkozásában nem alakult ki a tulajdonosi szemlélet, ezért a kifizetett szolgáltatást sok helyen nem használták. A normatíva akkreditációs rendszerekre költhető részének évenkénti változása a szolgáltatók számára bizonytalan finansiális környezetet teremtett, ami nehezítette a szolgáltatói feladatellátás és a fejlesztőmunka hosszú távra tervezhetőségét. Az adatok arra engednek következtetni, hogy a 2005-2010 között kipróbált kvázi piaci modellnél hatékonyabb terjesztési modell szükséges az iskolai adminisztrációs rendszerek sikeres bevezetéséhez.

Az iskolai adminisztratív feladatok végzésében növekvő szerepet játszanak az információs technológiák. A témára vonatkozó vizsgálatunk módszerében és tematikájában három eltérő részből tevődött össze. A korábbi kutatási eredmények és statisztikai adatok alapján elemezte az iskolák helyzetét az adminisztratív munka informatizáltsága és annak infrastrukturális feltételei szempontjából. Interjú és kérdőíves adatfelvételek alapján vizsgálta az iskolák gyakorlati tapasztalatait az adminisztrációs rendszerek bevezetését követően. Bemutatta azt az oktatáspolitikai és jogi környezetet, amelynek kialakítása az adminisztrációs rendszerek bevezetését célozta. Jelen tanulmány a kutatás harmadik tematikus részét tartalmazza, ismertetve az akkreditált iskolaadminisztrációs rendszerek bevezetésének oktatáspolitikáját és a terjesztés magyarországi modelljét.

Az akkreditált iskolai adminisztrációs rendszerek hazai terjesztési modellje

Az iskolai adminisztrációs rendszerek országos bevezetésének 2005-2010 között tartó folyamatában egyszerre több tényező együttes hatása érvényesült. Fontos szerepe volt a technológiai szektornak, amely az intézményi adminisztrációban széleskörűen alkalmazható szoftverek használatát lehetővé tette. Szerepe volt annak a fejlesztéspolitikai narratívának, amely az informatikai fejlesztések hasznosságát és időszerűségét állította középpontba, így az oktatáspolitikai számára elérendő céllá válhatott az iskolák adminisztrációjának informatizálása. Az adminisztrációs rendszerek bevezetésében fontos tényező volt továbbá az igazgatásban érvényesülő bürokratikus racionalitás. Az ezredfordulótól egyre inkább érvényre jutó elképzelés szerint az oktatási rendszer országos irányítása adatok vagy adatszerűen kezelhető információk alapján optimalizálható (Grace, 2003). Az olyan informatikai rendszerek, mint a KIR-STAT vagy a KIFIR nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a technológizálásban rejlő lehetőségek jelentős mértékben felértékelődtek az irányítás operatív feladatait végző szakbürokrácia számára. Mindezek mellett az iskolai adminisztrációs rendszerek alkalmazásának háttérében azok az intézményi – vezetői és pedagógusi – elvárások is meghúzódtak, melyek az adminisztratív munka könnyítésének és hatékonyabbá tételének eszközét látták az IKT-eszközök megjelenésében. A folyamatok összképét azonban legnagyobb mértékben az a szolgáltatásterjesztési modell határozta meg, melyet az oktatási kormányzat 2005-ben kidolgozott. Tanulmányunk annak bemutatására vállalkozik, hogy az oktatásirányítás szintjén hozott döntések révén kialakult terjesztési struktúrák milyen módon határozzák meg a reálfolyamatokat. Ha a tanulmánysorozat korábbi részeiben az iskolai adminisztrációs rendszerek használatbavételére vonatkozóan egyfajta „implementációs deficitet” mutathattunk be, mostani tanulmányunkban ennek oktatásirányítási megfelelőjét – az irányítási deficitet – ismertethetjük.

A bevezetés lehetséges modelljei: kvázi-piaci (1), központosított (2) és tisztán piaci (3) modellek

Az iskolai adminisztrációs rendszerek bevezetése idején az oktatási ágazat a liberálisok politikai irányítása alatt állt. A liberális kormányzás jellemzője volt, hogy a magántulajdonosi és piaci viszonyok érvényesülését számos területen támogatta (Rosen, 2009), (Fraser, 2007). Erre utaltak például az egészségügy privatizálására vagy a PPP¹ beruházások indítására vonatkozó szándékok. Az iskolai adminisztrációs rendszerek bevezetését célzó oktatáspolitikai a versengésben rejlő előnyökre hivatkozva kívánt érvényre juttatni piaci viszonyokat a szolgáltatás kialakításakor, némileg hasonlóan a felsőoktatási hallgatói információs rendszerek bevezetésének gyakorlatához. A modell elvi lényege, hogy az állam a maga szabta feltételek mellett a „piacról” szolgáltatást vásárol az oktatási intézmények (fenntartók) számára. A piaci szereplők pályázati keretek közt versengve, akkreditációs eljárásban szerezhetik meg az állami megrendelésnek megfelelő szolgáltatási jogosultságot.

A hazai szolgáltatásterjesztési modell értékelése akkor lehetséges, ha megvizsgálunk olyan alternatív lehetőségeket is, mint a központosított szolgáltatás vagy a tisztán piaci bevezetés modelljei.

Az oktatásirányítási informatikai szolgáltatások egy része jelenleg is központosított formában valósul meg Magyarországon (pl. KIR, KIFIR). Feltehető, hogy az iskolai adminisztráció céljára hasonlóképpen kifejleszthető lett volna egy központosított szolgáltatáscsomag. A bevezethetőséget megalapozta, hogy az oktatáspolitikai 2005-re lényegében teljes körűvé tette az oktatási intézmények internetelérését. (Ez azért fontos, mert a központosított rendszerek használata internetelérésen alapszik.) A központi szolgáltatások koncepciója és annak technológiai feltételrendszere jelen volt tehát a hazai informatikai rendszerfejlesztés háttérében. A központosított fejlesztés előnyeként említhető, hogy a jogszabályi változásokból eredő módosítások gyorsan és szakszerűen átvezethetők az adminisztrációs rendszerbe. A Magyarországon megvalósult kvázi-piaci modellben az egyes szolgáltatóknak (cégeknek) jogszabálykövetési kötelezettséget kellett előírni, és a módosításokat minden rendszerben külön-külön kellett kivitelezni. A központosított rendszer további előnye lehetett volna a zavartalan kapcsolódási lehetőség a meglévő, korábban kialakított rendszerek irányában (pl.: KIR-STAT). Ha ugyanaz a szolgáltatásfejlesztő csoport végzi az iskolai adminisztrációs rendszerek fejlesztését, amely a KIR, KIFIR adatbázisokat üzemelteti, vélhetőleg sikeresebb lehetett volna a rendszerek közötti interoperabilitás² biztosítása.

1 PPP: Public-Private Partnership. Finanszírozási és működtetési konstrukció, melyben az állam a közfeladatok ellátásába bevonja a magánszektor. A konstrukció a közfeladat ellátásában megjeleníthetővé teszi a magánérdekeket.

2 Az interoperabilitás a rendszerek között zavartalan adatátvitelt jelent. Az ineteroperabilitás akkreditációs kritérium volt. A gyakorlatban azonban nem működött, vagy nem működött jól, ami azzal a következménnyel járt, hogy sok helyen kettős adatrögzítésre kényszerültek. Az akkreditált iskolai adminisztrációs rendszert használó intézmények kettő százaléka volt képes teljes egészében transzferálni tárolt adatait az országos adatnyilvántartó rendszerekbe. A kutatási adatokból nem tudható,

Az adminisztrációs rendszerek bevezetésének további lehetséges módja a tisztán piaci viszonyok érvényesítésére épül. Ez esetben az iskolák a rendelkezésükre bocsátott források függvényében vásárolhatnak olyan adminisztrációs szoftvereket, amelyek használatát indokoltnak ítélik, és amelyeknek biztonságos üzemeltetéséhez megfelelő erőforrásokkal rendelkeznek. A tisztán piaci terjesztési modell előfeltétele, hogy az intézmények képesek legyenek saját informatikai fejlesztési igényeiket feltárni, valamint a beszerzéseket szakmai alapossággal és kellő előrettekintéssel lefolytatni. A központi irányításnak ebben konstrukcióban olyan standardok kialakítása lehet a feladata, ami biztosítja a szakszerűséget, például az adatvédelmi elvek érvényre jutását, az eltérő szoftverek közötti interoperabilitást vagy támpontokat az iskolai helyzetértékeléshez és a helyi fejlesztéshez.

A bevezetés kvázi-piaci modellje

Az elektronikus iskolai adminisztráció terjesztésére 2005-ben kialakított modell meghatározó célja volt a piaci hatékonyságot biztosító tényezők érvényre juttatása. Ennek ellenére a 2006-os évet követően fokozatosan visszaszorultak a piaci hatékonyságot biztosító tényezők. A közbeszerzési eljárásban felállított feltételrendszer hatására csökkent a verseny. Az akkreditációs eljárás feltételrendszere radikálisan leszűkítette a lehetséges pályázók körét.³ 2006 után az eredetileg éves gyakorisággal tervezett akkreditációs eljárások elmaradtak,⁴ majd a szolgáltatói piacon néhány év alatt mintegy 75%-os aránnyal domináns helyzetbe került egyetlen szolgáltató (Taninform).

Nemzetközi összehasonlításban megfigyelhető, hogy az adminisztrációs és ügyviteli szoftverek nyílt piacán elterjedt gyakorlat a felhasználói igényekhez illeszkedő (moduláris) szolgáltatáscsomagok kínálata, valamint az ennek megfelelő használatarányos költségviselés. A hazai terjesztési modell ezeket a költséghatékonysági szempontokat mellőzte, noha a Programtanács által előre látható volt, hogy „eleinte az iskola a szoftver lehetőségeinek csak egy kis töredékét használja ki, és a teljes bevezetés évekre is elhúzódik”

hogy ez mennyiben múlt az iskolai humán erőforrások hiányosságán, és mennyiben függött technológiai nehézségektől.

- 3 Az akkreditációs eljárásról a részvétel feltétele volt, hogy a pályázó a „2002. 2003. és 2004. évben [...] legalább 20 közoktatási intézményben vezetett be iskolai adminisztrációs-, és ügyviteli szoftvert” Programtanács (2006). A szakmai és informatikai fejlesztési feladatok támogatásának igénylési rendjéről szóló 18/2006. (IV. 24.) OM rendelet szerinti Programtanács javaslatára az Oktatási és Kulturális Minisztérium akkreditációs pályázati felhívása. O. é. k. miniszter. Budapest. 2006.
- 4 „Kiíró évente folytat le akkreditációs eljárást.” Programtanács (2005). A közoktatási intézmények informatikai fejlesztését szolgáló, kötött felhasználású támogatás felhasználásával történő beszerzések igénylési rendjéről szóló 3/2005. (III.1.) OM rendelet 1.§ (2) bekezdés b) pontjában meghatározott 1600 Ft/tanuló támogatásrész terhére megszerezhető szoftvereszközök kiválasztása érdekében lefolytatásra kerülő akkreditációs eljárás szabályairól, a Programtanács 6/2005. (III. 24.) határozatában foglalt javaslat alapján, az oktatási miniszter döntésének megfelelően.

(*Programtanács*, 2005). Kutatásunk idején – 2010-ben – 10%-ra becsültük azoknak az iskoláknak az arányát, melyekben az akkreditált iskolai adminisztrációs rendszert érdemben használták.⁵

Az akkreditált rendszerek terjesztési folyamatának irányításához nem kerültek kitűzésre pontos célértékek – más szavakkal: a fejlesztési projektnek nem voltak egyértelmű indikátorai. Célértékek és indikátorok híján a 2006-2011 között elért eredmények megfelelésre és rentabilitásra nem volt felmérhető és értékelhető. A kutatásban feltárt adatok egyébként a rendszer alacsony költséghatékonyságára utalnak.

A hazai terjesztési modellben az intézményfenntartó által megrendelt adminisztrációs szolgáltatás kikerült a fenntartó finansziális kontrollja alól: ugyanannyit fizetett a jó, a kifogásolható minőségű és az igénybe nem vett szolgáltatásért.

A cégek által alkalmazott árszabások és tényleges költségek a hazai konstrukcióban üzleti titokká váltak, így a felhasznált közpénzek hasznosulása nem volt átlátható.

Az iskolai adminisztrációs szolgáltatást nyújtó cégek körében megszűnt a verseny, így nem alakultak ki a szoftverpiacokra jellemző nyilvános felhasználói fórumok. A felhasználói közösségek által működtetett fórumok előnye, hogy gyakorlati tapasztalataik alapján referencia értékű információkat közölhetnek az egyes rendszerek előnyeiről, hátrányairól.⁶

Az informatikai normatíva akkreditációs rendszerekre költendő részének évenkénti változása a szolgáltatók számára bizonytalanságot okozott, munkájuk nem vált hosszú távon tervezhetővé.

Az állam nem a szolgáltatások színvonala és a felhasználók száma alapján tervezte a költségeket. Az éves normatíva mindenkori összege tehát nem a szükségletekkel, hanem sokkal inkább a gazdasági-politikai-költségvetési alkukkal összefüggésben alakult ki. Az érdekektől úgy alakult, hogy a szolgáltató nem a felhasználók körének bővítésében és a felhasználás intenzifikálásában vált érdekeltté, hanem inkább a fejkvóta éves összegének növelésében.⁷ Az érdekvizonyok és projekt célok eltérése kontraproduktív hatásokat eredményezett.

Az iskolai informatikai beszerzések normatíva alapú állami támogatása sajátos „árukapcsolási technikával” terjesztette az iskolai adminisztrációs rendszereket.⁸ Az informatikai normatíva felhasználásakor az akkreditált szoftver megvásárlása is „kötelező” volt, de tényleges használata a fenntartótól és az iskolától függött. Ebben a konstrukcióban az akkreditált rendszert nem használó iskolák igazgatóira és pedagógusaira frusztrálól

5 A rendszerek bevezetése nem volt törvényileg kötelező akkor sem, ha a fenntartó megvásárolta iskolája számára.

6 A felhasználói fórum a szolgáltatások összevetését és választását segíti, ami más mint a támogató fórum. A támogató fórum jellemzően egy bizonyos rendszer felhasználóinak és üzemeltetőinek biztosít tájékoztatói lehetőséget.

7 Megállapításunk csak az érdekektől és nem a tényleges lobbitevékenységekre vonatkozik. Nem vizsgáltuk, hogy a szolgáltatók az üzleti érdekeiket milyen módon érvényesítették, vagy hogy tettek-e egyáltalán erre kísérletet.

8 3/2005. (III.1.) OM rendelet

hatott, hogy tudták, fenntartójuk igénybe nem vett szolgáltatásokért fizet (Székesfehérvár, 2008).

A piaci versenyfeltételek gyors háttérbe szorulását követően az erőforrások együtt tartásában, kanalizálásában és alacsony hatékonyságú felhasználásában ragadható meg a Magyarországon bevezetett kvázi-piaci terjesztési modell fő jellemzője.

A hazai kvázi-piaci modell sajátosságai

Az iskolai adminisztrációs rendszerek magyarországi terjesztési modelljében célkitűzés volt a piaci viszonyok érvényre juttatása, ezért ennek fényében kíséreljük meg röviden értékelni a terjesztési folyamatokat. Az értékelés részleges lehet, ugyanis a konstrukcióban magáncégek váltak szolgáltatókká, melyek tevékenysége korlátozottan átlátható. A szerződések és az üzemeltetést érintő adatok – például a felhasználók pontos száma és a felhasználás volumene – üzleti titoknak minősültek. Ebből következően a szolgáltatások csak részlegesen mutathatók be adatok alapján. Az akkreditált iskolai adminisztrációs rendszerek (AIAR) bevezetése során alkalmazott terjesztési modell sajátosságait a következőkben foglaljuk össze:

- A 2005-ös akkreditációs eljárásban való részvételre és a pályázati megfelelésre bizonyos piaci szereplők előzetes „rákészülési lehetőséget” kaptak. Az Educatio Kht. 2003 decemberében meghirdetett „Iskolaadminisztrációs Rendszer bevezetése” közbeszerzési eljárásának lebonyolítása rejtett szelekciós szerepet töltött be a későbbi akkreditációs folyamatban. A későbbi (2005-ös) akkreditációs kiírásban ugyanis szerepelt, hogy a „pályázó köteles nyilatkozni arról, hogy 2002., 2003. és 2004. évben [...] legalább 20 közoktatási intézményben vezetett be iskolai adminisztrációs- és ügyviteli szoftvert.” Ennek a kritériumnak a pályázási feltételként szerepeltetése révén néhány cég versenyelőnyre tehetett szert.⁹ Az Educatio Kht. 2003-ban lefolytatott „projekt-előkészítő pályázata” tehát a piaci szereplők későbbi szűrését tette lehetővé, aminek versenytorzító hatása lehetett. Feltehető, hogy a pályázók köre szélesebb lett volna, ha az akkreditációs pályázat a jelzett kitélt nem tartalmazza. Az ügyviteli szoftverek akkreditációs feltételeknek megfelelő bevezetése informatikai szakmai feladat, amely olyan gazdasági társaságok által is elvégezhető, melyek nem rendelkeznek iskolai referenciákkal. A külső megfigyelő szempontjából csak „háttéralku” és valamilyen gazdasági csoport sikeres lobbija alapján értelmezhető, hogy az AIAR szolgáltatásra csak olyan cég pályázhatott 2005-ben, amely igazolni tudta, hogy már 2003-ban is végzett ilyen tevékenységet oktatási intézményben.
- Az akkreditációs eljárás hatályára vonatkozó 2005-ös dokumentum szerint a „kiíró évente folytat le akkreditációs eljárást” (Programtanács, 2006). Ez a feltétel biz-

9 http://www.infotec.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=2&lang=hu

tosította volna a szolgáltatók közötti versengést. Ténylegesen azonban *2006 után elmaradt* minden akkreditációs eljárás meghirdetése. Ezzel a kvázi-piaci megoldás elvesztette lényegi tulajdonságát, versenyt generáló hatását. A jelenség többféleképpen magyarázható, így akár a 2005-ös eljáráson nyertes szolgáltatói kör eredményes lobbitevékenységére is visszavezethető.

- A szolgáltatási „piacra” történő belépést korlátozta néhány további akkreditációs feltétel érvényesülése. Az eljárási költség, az akkreditációs díj emelte (volna) az új belépők indulási költségeit, ami rejtett szelekciós tényezőként érvényesülve távol tartotta az új belépőket. (Figyelembe kell venni, hogy valójában nem nyílt mód új szereplők belépésére, legfeljebb cégfelvásárlással, mivel nem írtak ki évente akkreditációs eljárást.)
- Az akkreditációs eljárás költségeket terhelte a piaci szereplőkre, ami ugyancsak egyfajta szűrőként működhetett.

„Az akkreditációs eljárás lefolytatásának díja: nettó 150 ezer forint. Az éves akkreditációs díj: nettó 600 ezer forint.”
- A Taninform rendszer mintegy 75% körüli licencálásával¹⁰ lényegében monopolhelyzet alakult ki, így a kvázi-piaci modell hatékonyságjavító funkciói gyengültek. A kialakult kvázi-piaci struktúrában idővel a kisebb szolgáltatók helyzete tovább gyengült, ezért a verseny egyre kevésbé érvényesült. A monopolhelyzetű szolgáltató felvásárlással veszélyeztetheti versenytársait. A monopolhelyzet kialakulásának és a verseny háttérbe szorulásának következménye, hogy a domináns helyzetű szolgáltatónak csökken az érdekeltsége a minőség megőrzésében és fejlesztésében.
- Az adminisztrációs szoftvereket a fenntartók – jelentős részükben önkormányzatok – vásárolták iskoláik számára. Az önkormányzatok politikai megfontolásokat is érvényre juttató szervezetek. A szolgáltatóválasztásban ezért esetlegesen politikai szempont is érvényre juthatott. A versenyen kívüli feltételek korlátozhatták a piaci árképzés feltételeit (*Székesfehérvár, 2008*).
- A szolgáltatási szerződés az iskolák álláspontjának megismerése után fenntartói döntés alapján született. A fenntartók azt érzékelhették, hogy a pályázaton nyert keretből történő beszerzés nem csökkenti meglévő forrásaikat. Mivel a beszerzést nem a fenntartó szándéka generálta, hanem a pályázási lehetőség, ezért gyakori volt, hogy a fenntartó nem várta el az AIAR használatát a fenntartásában működő iskolától.¹¹
- A fenntartóknak bizonyos értékhatár elérése felett közbeszerzési eljárásban kellett az iskolai adminisztrációs és ügyviteli szoftver beszerzését lebonyolítaniuk.

10 A licencálás azt jelenti, hogy a terméklicencet a fenntartók megvették. Ez alapján azonban semmilyen következtetés nem vonható le a tényleges használatra vonatkozóan. Az elterjedés és a használat nem világosan átlátható.

11 A rendszerek bevezetése nem volt törvényileg kötelező akkor sem, ha a fenntartó megvásárolta iskolája számára. Ebből következően vannak iskolák, amelyek rendelkeznek felhasználási jogosultsággal, de nem veszik igénybe az AIAR-t.

„Az egyeztetési kötelezettség és a közbeszerzési kötelezettség együttes fennállása a gyakorlatban ellentmondó helyzetet szült, tekintettel arra, hogy törvényesen nincs mód és lehetőség arra, hogy pl. az intézményvezetők által javasolt és kiválasztott iskolai adminisztrációs szoftver legyen a biztos nyertese a kiírandó közbeszerzési eljárásnak.” (Pethő, 2009)

- Az iskolák voltak az adminisztrációs rendszerek tényleges felhasználói, azonban nem ők hozták a beszerzésre vonatkozó döntéseket. Feltételezhető, hogy motiváltabban vettek volna részt a rendszerek alkalmazásában, ha a maguk számára teljes önállósággal választhatnak szolgáltatást.
- A szolgáltatások színvonalát a felhasználók visszajelzései alapján tükröző nyilvános közösségi fórum nem alakult ki. A szolgáltatások minőségét értékelő felhasználói fórum az IKT teremtette korszerű eszköz a verseny, és így a piaci hatékonyság fokozására. A potenciális új megrendelők referenciaként figyelembe vehetik a meglévő felhasználók fórumokon rögzített hozzászólásait. A szolgáltató folyamatos – és a nyilvánosság kontrollja alatt álló – visszajelzést kap a szolgáltatás minőségének továbbfejlesztéséhez. A háttérben ható érdekviszonyokat mutatja, hogy az egyetlen ilyen irányú kezdeményezést – egy, elektronikus naplót összehasonlító internetes oldalt – rövid idő alatt támadások érték. „A célom az volt, hogy legyen egy hely, ahol össze lehet hasonlítani a különböző alkalmazásokat felhasználhatóság szempontjából. Sajnos néhányan ezt támadásnak vették, s megtámadtak engem is. Sem időm, sem energiám, hogy az összehasonlító oldal biztonsági lyukait tömögessen, inkább bezárom.” – írta a szerző.
- Az akkreditációs kritériumok nem bizonyultak elengedőnek, hogy a gyakorlatban is megvalósuljon az AIAR és a korábban bevezetett országos adatszolgáltató rendszerek (pl. KIR-STAT) közötti interoperabilitás, amit a zavartalan adatátvitelt szavatolta volna. 2010-ben az AIAR-t használó iskoláknak csupán 2%-a tudta megoldani adatexporttal a teljes központi adatszolgáltatási kötelezettségét (Medián, 2010).
- A tényleges használat (a rendszerek kihasználtsága) és az állami költségvetés tehervállalása nem volt arányban egymással. A kutatás feltárta, hogy az akkreditált rendszerekért a fenntartók döntő többsége fizetett, azonban a rendszereket sok helyütt nem vették használatba. A Programtanács által előre látható volt, „hogy eleinte az iskola a szoftver lehetőségeinek csak egy kis töredékét használja ki, és a teljes bevezetés évekre is elhúzódik” (Programtanács, 2005). Ennek ellenére az AIAR terjesztési modelljében előzetesen nem állapítottak meg elérendő célértéket, ezért a 2006-2011 között elért penetráció megfelelősége és rentabilitása nem ítélt meg az eredeti szándékok alapján.¹² Ez annak ellenére alakult így, hogy az Európai Unió támogatásával az oktatás területén megvalósult fejlesztések 2006-ot követően már széles körben ismertté tették azokat a projektirányítási technikákat, amelyek szigorú indikátorrendszerrel szavatolják a forrásfelhasználás hatékonyságát.

¹² Az állam nem a szolgáltatások felmért színvonala és a felhasználók pontos száma alapján tervezte a költségeket.

- Az informatikai normatíva akkreditációs rendszerekre költhető részének évenkénti változása a szolgáltatók számára bizonytalan finansiális környezetet teremtett. Az állam mint finanszírozó nem a szolgáltatások színvonala és a használat volume alapján kontrollálta a folyamatokat. A normatíva mindenkori mértéke inkább gazdasági-politikai-költségvetési alkukkal volt összefüggésben. Az ennek nyomán kialakult esetlegesség nehezítette a szolgáltatói feladatellátás és a fejlesztőmunka hosszú távra tervezhetőségét.
- A cégek által alkalmazott árszabások, tényleges bekerülési költségek nem voltak világosan átláthatók a költségeket viselő állam számára. A kvóta összege 2005-ben 1600 Ft/tanuló körül volt; 2011-ben megjelent olyan szolgáltató, amely úgynevezett bevezető áron – 100 Ft/tanuló költséggel – ajánlotta nyilvánvalóan csökkentett tartalmú szolgáltatását. A rendszerek kihasználtsága és a szolgáltatás tényleges bekerülési költségei a cégek által védett üzleti titokká váltak, legalábbis a nyilvánosság számára. A fejlesztésekre vonatkozóan hasznosulási számítások nem készülhettek, ahogyan az más hazai informatikai fejlesztések esetében is megfigyelhető volt – például a Sulinet Digitális Tudásbázis esetében.

2005–2006 folyamán jelentős informatikai fejlesztések valósultak meg a közoktatásban, amit az akkori kormányzat sikerként könyvelt el (*Degéné Major*, 2008). A fejlesztések kommunikálásának során az akkreditált iskolaadminisztrációs rendszerek bejelentésére az OM sajtóiroda 5 szót szánt a nyilvánosság számára készített 736 szavas dokumentumon belül. Érdeklenség, hogy a szolgáltatásról a „Nagyértékű hardvereszközök beszerzése az informatikai normatívából” címsor alatt, a fogyóeszközök felsorolása után történt említés: „az informatikai normatívából lehetősége nyílt az iskoláknak kis értékű hardvereszközök (pl. egér, tintapatron, billentyűzet) és iskolai ügyviteli szoftverek beszerzésére is” (OM, 2005). Az akkor körülbelül 1,8 Mrd Ft-os¹³ költségvetési tételt kitevő AIAR ügye feltehetően vitatott kérdés lehetett, ezért kommunikálhatta ennyire szűkszavúan és „lábjegyzetszerűen” az akkori oktatási kormányzat. A háttérben zajló érdekvitákra és lobbitevékenységekre utalt, hogy a 2006 „júniusi tájékoztató kiadását követően az oktatási miniszter új akkreditációs eljárás lefolytatására, illetve az akkreditáció kiterjesztésére kötelezte a Programtanácsot, melynek eredménye az Oktatási és Kulturális Minisztérium honlapján 2006. november 17-én jelent meg” (*Pethő*, 2009). Az oktatásinformatikai döntések politikai és gazdasági érdekeket érintettek, jelentős forrásokatallokáltak, ezért a szakmai és közösségi véleményezéstől elzártan hozták meg azokat.

Az intézményfenntartók a szoftverbeszerzéseket követően szembesültek a valós lehetőségekkel és vállalásaik következményeivel. Az új helyzet értelmezésére és elemzésére jó példát szolgáltat az 54 oktatási intézményt működtető Székesfehérvár önkormányzata

13 A beszerezhető adatok szerint „összesen 1819 fenntartó kötött szerződést az akkreditált szoftvereket gyártó, illetve szállító cégekkel (ez az összes fenntartó 80,1%-a)”. Számításunkban a fenntartók arányát átvettítettük a tanulókra, így a tanulók 80%-át vettük alapul. A normatívából a bevezetéskor 1600 forintot kellett költeni a szoftverbeszerzésre tanulónként.

által megrendelt áttekintés. A város által a 2008-ban készített informatikai stratégia néhány figyelemre méltó – és feltehetően általánosítható – megállapítást tesz az AIAR bevezetése kapcsán:

„A Magiszter (akkreditált iskolaadminisztrációs) programot gyakorlatilag nem használják.¹⁴ Ennek okát alapvetően abban jelölték meg, hogy nincs kapacitás a használatbavételre, és a használhatóságával szemben is vannak fenntartások. [...] Korábban a fejlesztőkkel meghatározták azt a minimumot,¹⁵ amit az intézményeknek rögzíteni kellene, hogy egyáltalán értelme legyen a program hivatali használatának. Ezt nem sikerült teljes mértékben elérni az intézményeknél, ezért abbamaradt a kísérlet.

Az egyik nagy probléma, hogy a KIR számára szolgáltatandó adatokat sem tudja küldeni megfelelő formában a Magiszter (...) Emiatt a tanulói adatokat gyakran többször kell rögzíteni.

A Magiszter programra költött pénz (évi 10-20 M Ft normatív támogatás, évente változó) sajnálják, mert nem látják a hasznát.

A tanügyigazgatási (Magiszter, Taninform, Aromo) programok normatív támogatással elérhetőek, gyakorlatilag ingyenesek az önkormányzat számára. Tapasztalataink szerint hasonló problémák adódnak a másik két programmal szemben is, ezért cseréjét nem javasoljuk. A csere csupán új erőfeszítést igényelne az új program miatt, a problémákat nem oldaná meg.” (Székesfehérvár, 2008)

Hasonló tapasztalatokat összegzett az Educatio Kht. által valamivel korábban, 2006-ban lebonyolított felmérés is:

„A legtöbb kritikai észrevétel a szoftverbeszerzéseket illette, és nem csupán azért, mert bonyolultnak tartják ezen alkalmazásokat, hanem azért is, mert a szoftverek adatfeltöltésével kapcsolatban elég sok feladat hárul az iskolákra, ellátásukra viszont nincs kapacitásuk. Az intézmények úgy vélik, hogy jó lenne az akkreditációs és ügyviteli szoftverprogramot valamilyen módon egyszerűsíteni, illetve a már meglévő hasonló programokkal egy könnyen kezelhető rendszerbe összevonni.” (Kiszler, 2006)

A fenntartó által 2008-ban készített informatikai stratégia és az Educatio Kht. jelentése óta sok minden változhatott, a 2010-es kutatási adatokkal összevetésben azonban alapvető vagy látványos javulás nem következett be. Erre utalnak a témával kapcsolatos internetes fórumokon olvasható megszólalások is, melyeket kutatásunkban elemeztünk. Az iskolai adminisztrációs rendszerekre vonatkozó – gyakran szakmai érveket is felvonultató – magánvélemények alapján megállapítható, hogy a fenntartók által az iskola számára közpénzből „kényszerűen” megvásárolt, ám ténylegesen igénybe nem vett

14 Az iskolák.

15 Minimális adatmennyiséget – pl. tanulók adatai.

szolgáltatások (szoftverlicenckek) sokak szemében morálisan megkérdőjelezhetőnek – a politikai befolyással történő visszaélés egyik formájának – tűntek. Az ilyen és az informatikai fejlesztések terén fellelhető hasonló esetek minden bizonnyal hozzájárultak a politika irányában Magyarországon 2010-re kialakult – általánosnak mondható – bizalomvesztéshez.

Egy speciális terület: az oktatásirányítás elektronikus rendszerei

Az oktatásirányítás elektronikus rendszerei közül a Szinfor-t, a Tanulmányi-infót és a Tanulmányi eredmények kommunikációs rendszerét használja a legkevesebb iskola. A többi rendszert a mintába került iskolák nagy többsége használja.¹⁶

Adatszolgáltatás

A párhuzamos elektronikus adatrögzítés problémája részben arra vezethető vissza, hogy az oktatásirányítás rendszereibe az adatok nagy részét nem az akkreditált iskolaadminisztrációs rendszerekből vagy más iskolai adatbázisokból töltik fel az iskolák, hanem ismételten beírják azokat. A fennálló helyzetet mutatja, hogy az akkreditált iskolaadminisztrációs rendszert használó iskolák 69%-a *minden* adatot közvetlenül rögzít a KIR-STAT rendszerben, és további 19%-uk a szükséges adatok *egy részét* kénytelen újraírni, mivel nem tudja azokat transzferálni saját elektronikus rendszeréből. Százból csupán két iskola tudott adatexporttal teljeskörűen eleget tenni a központi adatszolgáltatási kötelezettségének.¹⁷

Nincs érdemi eltérés a többi olyan országos rendszer vonatkozásában sem, ahova elektronikusan kell az iskoláknak adatot szolgáltatniuk. Az akkreditált rendszereket használók körében nagyon kevesen vannak az olyan intézmények, amelyek képesek megoldani a kapcsolatteremtést a központi és saját rendszereik között – e jelenség hátterében feltehetően nem csupán kompetenciahiány húzódik meg.

16 A minta leírását a tanulmányosorozat 1. része tartalmazza. A minta legfontosabb jellemzője, hogy abban csak olyan közoktatási intézményt szerepeltettünk, amely alkalmaz valamilyen célra elektronikus adminisztrációt.

17 A helyzet országos szinten ennél lényegesen kedvezőtlenebb, hiszen a mintába eleve olyan intézményeket válogattunk, amelyek elektronikusan adminisztrálnak.

1. táblázat

Adatátvitel módja az oktatásirányítás elektronikus rendszerei felé (% , N=105)

	Mindent közvetlenül rögzít	Az adatok nagy többségét közvetlenül rögzíti	Az adatok többségét más rendszerekből veszi át	Minden adatot más rendszerekből vesz át	Nem használ adatrögzítést	Együtt
Országos kompetenciamérés eredményei	54	20	12	1	13	100
Szülők információs rendszere (SZINFOR)	5	10	1	1	83	100
Tanulmányi eredmények kommunikációs rendszere	20	17	7	2	54	100
KIR-STAT közoktatás-statisztikai adatgyűjtés és nyilvántartás rendszere	68	17	8	2	5	100
Országos tanulói nyilvántartást kezelő rendszer	66	20	5	1	8	100
Országos pedagógus nyilvántartást kezelő rendszer	63	22	5	1	9	100
TAJ rögzítő felület	63	13	9	2	13	100
Érettségi vizsga adminisztrációs rendszer	41	22	7	0	30	100
Tankönyvi adatbázis-kezelő rendszer	42	23	4	1	30	100
ADAFOR	51	19	2	2	26	100
Tanulmányi.info	9	10	1	1	79	100

Elégedettség

Az oktatásirányítás elektronikus rendszereit a felhasználók többsége problémamentesen kezeli. Esetenként adódó nehézségeket legnagyobb arányban (28%) az érettségi vizsgákkal és a KIR-STAT rendszerrel kapcsolatosan jeleztek (31%).

Az észlelt problémák jellegére nem állt módunkban rákérdezni, de a kvalitatív kutatási adatokból tudjuk, hogy az időszakos túlterhelésből adódóan a rendszerek lassulása vagy nehezen elérhetősége a legjellemzőbb probléma. (Határidőkhöz közel eső időszakokban, általában ugyanazon napszakban az iskolák tömegesen kívánják használni a rendszert, ami átmeneti túlterhelést okoz.)

Igazgató: *Haladási naplóba azt írjuk be, ami év közben történik, ez lezárul év végén, és ez elvileg selejtezhető lenne. Az oktatási hivatalok (OH) elfogadási készsége is egészen különböző abban a tekintetben, ki mennyire fogad el digitális és papíralapú adatszolgáltatást. Ez az időnként történő nyomtatástól, a rendszeres nyomtatástól, a digitális nyilvántartás elfogadásáig (digitális aláírással) terjed, és mert ez a rész nem egészen szabályozott, ezért egy ellenőrzés esetén nehezen tudjuk magunkat megvédeni, miért úgy vezettük a nyilvántartást, ahogyan. Pontosan ezért vezetjük a törzskönyvet és a bizonyítványt kézzel. [...] Bár vitatkoztunk az Oktatási Hivatallal, hogy mi az, amit kézzel, mi az, amit lehet digitálisan is vezetni, egyetlen dolog tűnt vitathatatlanak a rendelet alapján, hogy a bizonyítványt kézzel kell írni.*

2. táblázat

Az oktatásirányítás elektronikus rendszereinek használatára vonatkozó tapasztalatok
(% N=105)

	Problémamentesen tudjuk használni	Előfordulnak problémák	Gyakorlat a problémák	Most nem használjuk	Együtt (%)
Országos kompetenciamérés eredményei	71	20	2	7	100
Szülők információs rendszere (SZINFOR)	6	5	5	83	100
Tanulmányi eredmények kommunikációs rendszere	26	10	4	60	100
KIR-STAT közoktatás statisztikai adatgyűjtés és nyilvántartás rendszere	64	31	2	3	100
Országos tanulói nyilvántartást kezelő rendszer	72	19	1	8	100
Országos pedagógus nyilvántartást kezelő rendszer	67	17	2	14	100
TAJ rögzítő felület	59	20	3	17	100
Érettségi vizsga adminisztrációs rendszer	41	28	4	27	100
Tankönyvi adatbáziskezelő rendszer	52	19	2	27	100
ADAFOR	66	7	1	26	100
Tanulmanyi.info	14	14	1	70	100

K: *Hatékony a segítség, ha probléma van?*

V: *A leghatékonyabb a KIR. Velük rögtön tudok beszélni és rögtön segítenek is. Ők be tudnak lépni a rendszerembe, azonnal látják mi a problémám. És eddig még ahányszor segítséget kértem, szerencsére nem túl sokszor, mindig azonnal meg tudtuk oldani. Én a KIR-t gondolom a leghatékonyabbnak, és ott a leghatékonyabb a segítségnyújtás is, megmondom őszintén.”*

Akadályok

Az akkreditált rendszereket használó iskolák a meglévő szoftverek és az integrált rendszer közötti adatcsere nehézségét emlegették, mint az akkreditált rendszer használatba vételének fő akadályát. A probléma jelentőségét mutatja, hogy az iskolák 21%-a végez párhuzamos adatrögzítést különböző elektronikus rendszerekben.

Az akkreditált iskolai adminisztrációs rendszerek hiányosságaként 18%-ban említették a korlátozott mértékű testreszabhatóságot, az egyedi intézményi igényeknek megfelelő adatkezelés lehetőségét. (Ez részben magyarázza azt is, miért vezet be egyedi – saját – e-naplót néhány iskola, miközben fenntartójuk vásárolt számukra iskolaadminisztrációs rendszert.) Mindeközben az intézményvezetők 59%-a tartja a náluk bevezetett iskolaadminisztrációs rendszert kifejezetten felhasználóbarátnak.

A használatot segítő nyomtatott vagy nyomtatható kézikönyvvel a válaszadók 15%-a volt elégedetlen. 11-13% között volt azok aránya – érdemi hiányosságot jeleztek –, akik szerint az akkreditált rendszer nem alkalmas „különböző oktatási-nevelési programok egyidejű kezelésére”, „több tanév kezelésére”, „közvetlen adatküldésre a közoktatás információs rendszer felé”.

Tervek, igények

Az adminisztrációs rendszer használatát érintő tervezett változtatásokról a mintába került iskolák negyede számolt be.¹⁸

A változtatást tervezők leggyakrabban az e-naplót említették, illetve konkrét IKT-eszközök beszerzését, cseréjét. Elhangzott az e-napló szülők számára elérhetővé tétele, átállítás a Magiszter offline verziójáról az online verzióra, a tantárgyfelosztás és az e-napló bevezetése minden egyes tagintézményben, a VIR kezelése, e-learning rendszer bevezetése,

¹⁸ A minta leírását a tanulmány sorozat 1. része tartalmazza. A minta legfontosabb jellemzője, hogy csak olyan közoktatási intézményt szerepeltettünk abban, amely valamilyen célra alkalmaz elektronikus adminisztrációt.

az iskolai tanügyigazgatási adminisztráció összevonása egy kézbe, valamint több tanár bevonása az adminisztrációs rendszer használatába.

Néhány vezető a kollégák számítástechnikai készségének fejlesztését tűzte ki célul, mint ami elengedhetetlen feltétele a továbblépésnek. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a továbbképzésen részt vett pedagógusok közül minden ötödik résztvevő határozott csatlódást érzett a képzéssel kapcsolatban, úgy érezték, nem készítette fel őket megfelelően a rendszer használatára. A képzési keretszámok gyarapítása önmagában tehát nem látszik kielégítő megoldásnak.

Néhány intézményvezető válaszaiban nem csupán tervek, hanem elvárások is megfogalmazódtak. Volt, aki a tanárokat védte az adminisztratív terheléstől, de a legtöbben a rendszerek integrálhatóságát fogalmazták meg célként. (Interoperabilitás növelése, illetve integrált rendszerek.)

„Azt tartom fontosnak, hogy ha ilyen központi programok léteznek, ne kelljen havonta kétszer papíralapon megküldeni adatokat, hiszen jogosultság alapján bárki lekérdezhette szűréseket az adatbázisból.”

„Olyan fejlesztések kellenének, melyek lehetővé teszik a pedagógusok munkájának megkönnyítését.”

„Olyan irányba kellene változtatni, hogy a pedagógus a tanítással tudjon foglalkozni, ne adatokat, papírokat kelljen gyártania.”

„Párhuzamosságok megszüntetése, pl. rendszerek közötti átjárhatóság növelése.”

„Valami integráció irányába kellene elmozdulni, az adatok exportálásának és importálásának megoldása felé.”

Az intézményvezetőket megkérdeztük bizonyos fejlesztések, korszerűsítések indokoltságáról iskolájukban. A felsorolt lehetőségek közül a helyi telefonhálózat a mintába került iskolák felében már létezik. Az iskolák további 17%-a tartana rá igényt.

Térfigyelő kamerával a mintába került iskolák 18%-a van felszerelve. Azok között, ahol nincs térfigyelő kamera, az iskolák kétharmada indokoltnak tartaná a beszerelését.

Beléptető rendszer a válaszadó iskolák 14%-ában már létezik. Az ezzel nem rendelkező iskolák kétharmada indokoltnak tartaná, hogy legyen.

Legnagyobb igény a vezeték nélküli hálózati hozzáférésre lenne azokban az iskolákban, ahol ez még nincsen: háromnegyedük indokoltnak tartaná, hogy náluk ez a technológiai fejlesztés megvalósuljon.

3. táblázat

Indokoltnak tartana-e valamit az alábbi technológiai fejlesztések közül iskolájában?
(% N=105)

	Indokolt lenne	Nem igazán indokolt	Nálunk már létezik	Együtt
Helyi telefonhálózat	18	23	59	100
Térfigyelő kamerák	58	24	18	100
Beléptető rendszerek	53	33	14	100
Vezeték nélküli hálózati hozzáférések	53	20	27	100

Elektronikus archiválás

Fontos igényként fogalmazódott meg az elektronikus archiválásra vonatkozó szabályozás egyértelműsítése. Az egyik iskolai esettanulmány során világossá vált, hogy az akkreditált rendszer működtetésével kapcsolatos kompatibilitási nehézségeken kívül, az iskolavezetés a legnagyobb problémának azt látja, hogy a törvényi szabályozás nem követte az informatikai rendszerek fejlődését. Az okozott számukra problémát, hogy az elektronikusan vezetett naplóikat ki kell nyomtatni, ha máskor nem, legalább év végén.¹⁹ Értelmetlennek látják, hiszen a nyomtatott anyagban senki nem fog tudni keresni, áttekintése nehezebb. Az iskolavezetés szerint praktikusabb lenne, ha a létrejött digitális állományokat archiválnák. A nyomtatást felesleges procedúrának tartják, és a környezettudatosság ellen hatónak tekintik. Főként, ahol a kinyomtatott dokumentumok egy részét utóbb újra digitalizálni kellett – ilyenre is akadt példa.

Az intézményvezetők az adatmegőrzést és az adatbiztonsági követelményeket fontosnak tekintik, de megítélésük szerint a biztonságos adattárolás szabályait a digitális adathordozók esetén is ki lehetne dolgozni. Fontosnak ítélik, hogy az adatszolgáltatást egészében elektronikus formában lehessen elvégezni.

¹⁹ „Dr. Szüdi János Közoktatási Szakállamtitkár levelében kitért többek között arra is, hogy a naplóvezetés mind papír, mind elektronikus úton megtörténhet, viszont mindkettő esetében papír alapon kell irattározni a naplókat (napló lapokat) az intézménynek.” Forrás: <http://shop.tanulmanyi.info/>

Javaslatok

Az alábbiakban összefoglaljuk azokat a javaslatokat, amelyek a kutatási eredmények alapján indokolhatók.

- Az iskolai adminisztrációs rendszerek terjesztési modelljének felülvizsgálata és újragondolása 2010-et követően szükségessé vált. A 2005 folyamán kidolgozott kvázi-piaci modell 2006-os bevezetése után megszűntek a hatékonyságot javító piaci szelekciós mechanizmusok, így a modell további fenntartása nem indokolt. A piaci hatékonyság révén előálló minőségi szolgáltatás csak akkor elvárható:
 - ha ténylegesen versengő szolgáltatók közül választhatnak a felhasználók (az iskolák);
 - ha a szolgáltatókat a felhasználói-közösségi kontroll alá vonhatják;
 - ha a megrendelők (fenntartók) politikai érdekeiktől független döntést hozhatnak.

E feltételek 2006-tól kezdődően nem, vagy csak korlátozottan jutottak érvényre.

- Kialakítandók olyan nyilvános felhasználói fórumok, ahol gyakorlati tapasztalatok megosztása és referenciaértékű információk cseréje folyhat az egyes adminisztrációs rendszerek aktuális felhasználói között. A fórumoknak a szolgáltatók irányában visszacsatolás funkciót célszerű betölteniük.
- Az iskolai adminisztrációs rendszerek terjesztése vonatkozásában megfontolandó, hogy informatikai tekintetben jelentősen eltérő intézményi kör számára kell támogatást nyújtani. A terjesztési modellt célszerű rugalmasra szabni, ugyanis az informatikai ügyeik tekintetében autonóm intézmények nagyon eltérő módon alkalmazzák/alkalmaznák az iskolaadminisztrációs szoftvereket, mint ahogyan a helyi szakértelemmel nem rendelkező intézmények tennék.
- A szoftverfejlesztéseket az eddigi modellben az állam által előírt feladatok és a jogszabálykövetés elvárásai vezérelték. A jövőben az iskoláktól érkező igényeket is célszerű a fejlesztési folyamatba integrálni. Az új modell ennek megfelelően időigényes, iteratív pilotprojekt folyamatban alakítható ki, melyben az iskolák egy bizonyos köre a szoftverek és szolgáltatások specifikálásának aktív résztvevője lehet.
- További részletes vizsgálatot igényel annak eldöntése, hogy egy államilag, *központilag biztosított* és az iskolák számára ingyenesen elérhető, integrált adminisztrációs rendszer kialakítása mennyiben célszerű. A kutatás alapján látható, hogy a központosított szolgáltatás csak az intézmények bizonyos csoportja számára kínálna megoldást. Az iskolák másik csoportja saját innovatív informatikai megoldások kialakításán fáradozik, és az eddig követett adminisztrációs gyakorlatuk alapján feltételezhető, hogy nem éreznék megfelelően rugalmasnak az előre gyártottan felkínált integrált rendszereket.
- Az adminisztrációs rendszerek bevezetésének gazdaságosságát és átláthatóságát a felhasználói aktivitást bemutató statisztikák alapján szükséges igazolni. Ez lehetővé tenné a fejlesztés szükségletarányos megvalósítását, valamint a használatarányos költségviselés elvének érvényre juttatását. A felhasználási adatok és bekezdési költségek pontos bemutatása és nyilvános megismerhetősége a szolgáltatások

minősítése szempontjából fontos tényezőnek tekinthető. A 2010-ig terjedő időszak tapasztalatai alapján ugyanis az iskolai adminisztrációs rendszerek ügye néhány vonatkozásban kedvezőtlen szakmai megítélés alá került. A rendszerek üzemeltetésével összefüggő korábbi „üzleti titkok” nyilvánossága kedvező hatással lenne a fejlesztések társadalmi megítélésére.

- Az intézmények az iratkezelés központi szabályozását igénylik arra vonatkozóan, hogy az általuk kezelt adatok milyen feltételek mellett tárolhatók, kezelhetők és archiválhatók elektronikusan. Részletes és egyértelmű jogszabályi támogatást igényelnek az elektronikus dokumentumkezelésre történő átálláshoz. A kettős (papíralapú és elektronikus) adatkezelés együttes fenntartása és az elektronikusan kezelhető adatokra vonatkozó szabályokkal kapcsolatos tisztázatlanságok jelentős mértékben hátráltatják a rendszerek bevezetését.
- Az Amerikai Egyesült Államok verseny alapú szolgáltatásterjesztési gyakorlatának áttekintése arra hívta fel a figyelmet, hogy az adminisztrációs szoftverek piacán kialakuló verseny leginkább az interoperabilitás, az output-szabványok és az adatbiztonság terén igényelnek külső – esetenként jogszabályi – beavatkozást. Az Európai Unió ilyen irányú kezdeményezéseit az oktatási adatbázisok és az adminisztrációs rendszerek fejlesztésének politikájában is szükséges érvényre juttatni.
- Az adminisztrációs rendszerek bevezetése vagy más rendszerre történő átállás sikeressége szempontjából Magyarországon is kulcsfontosságú a szoftverek (adatbázis-rendszerek) közötti interoperabilitás biztosítása. Az adatok transzferálásából adódó nehézségek megszűnése az intézmények egy részének továbblépési lehetőséget jelentene.
- A gyakorlati tapasztalatok megismerése céljából célszerű lenne éves rendszerességgel elemezni az iskolák tapasztalatait. A kutatás eddig empirikus módszerekkel kivéssé vizsgált területen folyt. Mivel az iskolai adminisztráció informatizálása folyamatos változásban van, célszerű lenne jelen kutatás alapján az intézményvezetők és adminisztrációs munkakörben dolgozók körében egy statisztikai szempontokat figyelembe vevő online panelmintát kialakítani. A kutatásban való részvételt vállalók évente egyszer, online kérdőív kitöltésével beszámolnának a náluk lezajlott változásokról, illetve kifejthetnék véleményüket a tervezett döntésekről.
- Az iskolai adminisztrációs rendszerek bevezetésének kérdéskörét az intézményfenntartók belső adminisztrációs ügyviteli gyakorlatának kontextusában célszerű újragondolni. Az akkreditált szoftverek bevezetésének egyik célja az iskolák és a fenntartók közötti kapcsolattartás módjainak korszerűsítése volt.
- Igényként merült fel az intézményvezetők részéről, hogy az iskolájuk által az oktatásirányítás számára szolgáltatott adatokat és az azokból nyerhető lekérdezéseket szeretnék saját használatra elérni.²⁰

20 A kutatás az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézetben készült 2009-2010 folyamán a TÁMOP 3.1.1 – 7.4.2 „21. századi közoktatás-fejlesztés, koordináció” program keretében.